

ЦИВІЛЬНЕ І ТРУДОВЕ ПРАВО

DOI: 10.18372/2307-9061.68.17984

УДК 349.3(045)

Ю. М. Белуга,

старший викладач

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8442-7372>

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mail: yulya.beluga@ukr.net

Мета: визначити поняття та розкрити особливості соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. **Методи:** формально-логічний метод та метод системного аналізу, структурно-функціональний метод, історичний та інші методи дослідження. **Результати:** на основі аналізу різних наукових підходів розглянуто сутність та особливості категорій «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», визначено поняття та розкрито особливості соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів. **Обговорення:** правова дискусія у статті ведеться щодо визначення правової категорії для позначення соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів». Обґрунтовується, що саме «соціальний захист» є тим поняттям, яке найбільш повно відображає похідні складові елементи: соціальне забезпечення, соціальні гарантії, соціальні пільги, соціальна адаптація і соціальна реабілітація.

Ключові слова: соціальний захист; соціальне забезпечення; дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; соціальні ризики; соціальна допомога; соціальна підтримка; соціальні гарантії.

Постановка проблеми та її актуальність.

Соціальний захист дітей є одним із головних завдань нашої держави, адже рівень їхньої безпеки, всебічного розвитку є показником рівня розвитку країни. З огляду фізичного розвитку, психологічного стану, віку, життєвої недосвідченості діти потребують правового та соціального захисту в першу чергу. Останнім часом це питання заслуговує особливої уваги, адже наша держава переживає період війни, тому питання захисту прав і свобод дітей в умовах збройної агресії не лише не втрачає своєї актуальності, а навпаки, набуває все більшого значення.

Проблема соціального захисту дітей в останні роки стала об'єктом уваги багатьох дослідників, академіків, юристів, і стала ще акту-

альнішою після вторгнення Російської Федерації на нашу територію. Ця подія спровокувала значні зміни в українському суспільстві і надала поштовх для більш глибокого розуміння необхідності посиленого соціального захисту дітей загалом, і кожної постраждалої дитини зокрема під час військових конфліктів та збройних дій.

Визначення сутності та особливостей соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів набуває особливої актуальності у складних сучасних умовах, адже соціальний розвиток і соціальний захист мають найважливіше значення для задоволення потреб і сподівань в усьому світі. Сам термін «соціальний захист» в законо-

давстві не має чіткого визначення і потребує подальшого розроблення та уточнення.

У законодавчих актах України визначення поняття соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, взагалі відсутнє.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Розгляд сутності та змісту поняття соціального захисту завжди є складною і багатогранною проблемою, яку вивчають провідні вчені як в Україні так і за кордоном.

Серед вітчизняних вчених, які займалися дослідженням соціального захисту, можна відзначити таких, як: В. Бакіров, В. Крижна, Л. Гончарук, В. Дем'янишин, В. Копюк, А. Крупник, С. Прилико, О. Процевський, Б. Сташків, Г. Чанишева, О. Гузенко, Т. Хайлова, Н. Болотіна, М. Даніліна, В. Андрушко та ін.

Серед зарубіжних вчених необхідно виділити таких як В. Артс, Р. Титмус, П. Пірсон, М. Ганслі Теренс, Й. Хендшель, П. Таундсен, С. Брю, М. Вебер, Дж. Гелбрейт, Р. Даль, Дж. М. Кейнс, Х. Ламерт, А. Маршалл, А. Пігу та багато інших.

Тлумаченням сутності та змісту соціального захисту військовослужбовців займався О. Назаренко. Проте, саме поняття соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів залишалося практично недослідженим, і це було головним мотивом вибору теми для цієї публікації.

Метою статті є визначення поняття соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та розкриття його особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституція України є основним і найвищим законом, на основі якого будується все національне законодавство, включаючи закони, що стосуються соціального забезпечення. Поняття «соціальний захист» згідно зі статтею 46 Конституції України означає «право на забезпечення громадян у випадках повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [1]. Іншими словами, це право на матеріальну та соціальну підтримку в

різних життєвих ситуаціях, коли особа може потребувати допомоги від держави.

У другій частині статті 46 додаються такі поняття:

«Джерела соціального забезпечення» - це різні джерела фінансування системи соціального захисту, такі як податки, страхові внески, та інші кошти, які забезпечують фінансову базу для надання соціальних послуг та підтримки громадянам.

«Заклади для догляду за непрацездатними» - це установи та організації, які надають професійний догляд та підтримку особам, які не можуть самостійно дбати про себе через фізичні або психічні обмеження.

В інших статтях другого розділу Конституції України передбачено такі права громадян у сфері соціального захисту: право на житло, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, включаючи достатнє харчування, одяг і житло, право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та право на відшкодування завданої шкоди з цього приводу, право на шлюб, який ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка, рівні права дітей.

Ці права означають, що держава зобов'язана забезпечувати соціальний захист та підтримку громадянам в цих аспектах їхнього життя.

Поняття соціального захисту почало активно використовуватися на початку ХХ століття, тому серед науковців відсутній єдиний підхід та єдина думка стосовно тлумачення цього поняття.

Важливо відзначити, що під час аналізу наукової літератури щодо функціонування системи соціального захисту, було виділено декілька дефініцій поняття «соціальний захист» з метою подальшого визначення поняття та дослідження критеріїв оцінювання його ефективності щодо дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Так, В. Крижна зазначає, що соціальний захист – це система економічних, соціальних, правових, організаційних заходів, що забезпечує працездатній людині і громадянину відповідні умови для поліпшення свого добробуту за рахунок особистого трудового внеску, а непрацездатній людині – це система економічних, соціальних, правових, організаційних заходів, що забезпечує їй належні умови життя та догляду за нею.

датним та соціально вразливим верствам працездатного населення – гарантії у користуванні суспільними фондами споживання, матеріальну підтримку, зниження податків [2, с. 219].

За словами М. Даніліної, соціальний захист – це система заходів різного характеру, включаючи правові, соціально-економічні та організаційні, які гарантуються і забезпечуються державою з метою забезпечення гідного життя, тобто матеріального благополуччя на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку особистості [3, с. 26].

К. Мельник відзначає, що «у більш загальному розумінні соціальний захист можна визначити як обов'язок суспільства, який реалізує держава, щодо утримання конкретної категорії громадян в особливих випадках та особливими засобами за рахунок суспільства» [4, с. 56].

Н. Болотіна соціальний захист трактує як сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийняттого рівня життя [5, с. 36].

І. Ярошенко визначає «соціальний захист» як функцію держави, яка входить у рамки державного управління і спрямована на запобігання ситуаціям соціального ризику в нормальному житті особи. Вона забезпечує створення оптимальних умов для життя і закріплена в системі правових норм, що регулюють суспільні відносини, виникають під час задоволення потреб особи в належному матеріальному забезпеченні з спеціальних фондів через індивідуальну форму розподілу. Це може включати в себе оплату праці чи додаткові види підтримки у випадках, передбачених законодавством, і розмір такої підтримки не може бути меншим за гарантований державою мінімальний рівень [6, с. 24].

Заслуговує уваги думка К. Бориченко, яка визначає соціальний захист сімей з дітьми як комплекс заходів юридичного, організаційного, економічного і фінансового характеру. Ці заходи спрямовані на забезпечення сім'ям з дітьми права на захист від соціальних ризиків, подолання або пом'якшення їх наслідків [7, с. 15].

Також соціальний захист можна охарактеризувати наступним чином: по-перше, це система соціальних і правових гарантій, спрямованих на

забезпечення кожного члена суспільства можливістю реалізувати свої основні соціально-економічні права, особливо право на належний рівень життя, необхідний для нормального розвитку і самореалізації; по-друге, це ефективні інструменти, що сприяють зміцненню солідарності між особами, які отримують доходи, та тими, які не мають можливості заробляти через вік, стан здоров'я або неможливість знайти роботу.

І. Сирота вказує, що поняття «соціальний захист» є частиною функцій держави і означає комплекс заходів, спрямованих на надання матеріальної підтримки непрацездатним і найменш захищеним громадянам [8, с. 10].

О. Шерстобоев відзначає, що соціальний захист – це сукупність організаційних, правових і економічних заходів, спрямованих на забезпечення благополуччя кожного індивіда в конкретних економічних умовах. Організаційно-правові заходи включають в себе створення інститутів соціального захисту та встановлення відповідних законів, що регулюють їхню діяльність. Економічні заходи включають у себе розробку механізмів перерозподілу доходів, включаючи оподаткування та інші фінансові платежі та соціальні трансферти [9, с. 330].

Також поняття соціального захисту можна зустріти й у положеннях національного законодавства. Наприклад, в Законі України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», який був прийнятий 24 січня 1995 року під номером 20/95-ВР, соціальний захист визначається як комплекс заходів і інструментів, що мають соціально-економічний та правовий характер і виконуються уповноваженими суб'єктами з метою забезпечення прав дітей на життя, розвиток, виховання, освіту, медичне обслуговування та матеріальну підтримку.

Ще одне використання поняття «соціальний захист» є в Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», однак його розуміння наведено лише через ст. 1 даного закону та його завдання: «(1) створення належних умов для підтримання здоров'я та активного довголіття; (2) організації соціального та інших видів обслуговування, зміцнення ма-

теріально-технічної бази створених для цієї мети закладів і служб та підготовки відповідних спеціалістів; (3) виконання цільових програм соціального і правового захисту ветеранів війни; (4) надання пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі трудової діяльності відповідно до професійної підготовки і з урахуванням стану здоров'я» [10].

У сучасній науці багато дослідників надають пріоритетного значення поняттю «соціальне забезпечення». Деякі з них визначають це поняття як систему взаємовідносин між громадянами з одного боку та державними, місцевими органами управління, організаціями, які надають громадянам підтримку через спеціальні фонди, бюджетні кошти, медичну допомогу, пенсії та інші види підтримки у випадках, коли виникають складні життєві обставини, що призводять до втрати або зменшення доходу, збільшення витрат, недостатньої забезпеченості або бідності, з іншого боку.

За дослідженнями Т. Гарасиміва, соціальне забезпечення може бути визначене як система соціальних і правових гарантій, призначених для захисту особи від зловживань іншими, а також спрямованих на забезпечення необхідних умов для розвитку повноцінної особистості, включаючи аспекти життя в сім'ї, праці, відпочинку, управління та інше [11, с. 17-18].

Проаналізувавши думку Б. Сташків, «соціальне забезпечення» визначається як різновиди та форми матеріальної підтримки, які надаються особам за умовами, передбаченими законом чи угодою, зі створених спеціально для цього фондів, коли ці особи з різних життєвих обставин не мають достатніх ресурсів для життя [12, с. 25].

А. Гончаров вказує на те, що на етапі переходу до ринкових відносин поняття «соціальний захист» поступово витіснило поняття «соціальне забезпечення», яке було типовим для радянської економіки і визначало специфічну організаційно-правову форму соціального захисту, що проводилася безпосередньо державою [13, с. 127].

Можна погодитися з твердженням зарубіжного науковця Г. Стандінга який вважає, що поняття «соціального захисту» є найшир-

шим і означає повний спектр захисних трансфертів, послуг та інституційних гарантій призначених для захисту населення, яке «ризикуює» бути «нужденним». «Соціальне забезпечення» - це термін, який охоплює державну систему прав, пов'язаних із тим, що часто називають непередбаченими ризиками [14].

Варто зазначити, що на сьогоднішній день законодавче визначення поняття «соціальне забезпечення» в Україні відсутнє.

Висновки. Проаналізувавши думки вчених щодо визначення поняття «соціальний захист», «соціальне забезпечення», пропонуємо під соціальним захистом дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, розуміти діяльність соціально орієнтованої держави, що здійснюється через комплексну систему заходів, які спрямовані на забезпечення належного життєвого рівня таких дітей, надання їм матеріальної, соціальної допомоги й соціальної підтримки, встановлення гарантій, пільг, компенсацій унаслідок виникнення відповідних соціальних ризиків (поранення, каліцтво, контузія, фізичне, психологічне чи сексуальне насильство, незаконне утримання, у тому числі в полоні, викрадення або незаконне вивезення за межі України) з метою їх уникнення чи пом'якшення.

Соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, представляє собою систему державної підтримки, яка включає в себе надання юридичної, фінансової та матеріальної допомоги, а також створення соціальних гарантій.

У межах нашого дослідження необхідно зазначити, що особливостями соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів є те, що:

а) соціальний захист реалізується уповноваженими на те державними органами, територіальними громадами, соціальними службами, організаціями тощо;

б) в його основі лежить система ризиків (поранення, каліцтво, контузія, фізичне, психологічне чи сексуальне насильство, викрадення або незаконне вивезення за межі України, залучення до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань чи незаконне утримання);

в) найбільш поширеними видами соціального захисту дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, є допомоги, соціальні гарантії, соціальні пільги;

г) здійснюється через економічні, правові, фінансові, організаційні заходи;

д) має чітко визначену мету – забезпечення матеріального, психологічного, фізичного благополуччя дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Отже, висновок, до якого ми прийшли в результаті нашого дослідження, полягає в тому, що словосполучення «соціальний захист» є тим поняттям, яке найбільш повно відображає похідні складові елементи: соціальне забезпечення, соціальні гарантії, соціальні пільги, соціальна адаптація і соціальна реабілітація.

Таким чином, соціальний захист дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів – це чіткий концептуальний механізм, за допомогою якого досягається соціальна захищеність дітей, які зазнали поранення, каліцтва, контузії, фізичного, психологічного чи сексуального насильства.

Література

1. Конституція України від 28 чер. 1996 р. (із змінами згідно з Законом України від 8 чер. 2004 р. № 2222-IV). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Крижна В. Соціальні права громадян: соціальний захист та соціальне забезпечення. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доповіді Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 лист. 2020 р.). Харків, 2020. С. 218-219.

3. Даніліна М. Конституція України та соціальний захист населення. *Соціальні права та їх захист адміністративним судом*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 4 вер. 2020 р.). Київ, 2020. С. 25–29. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>.

4. Мельник К. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Харків, 2003. 202 с.

5. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000. № 4. С. 35-40.

6. Ярошенко І. Організаційно-правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2006. 219 с.

7. Бориченко К. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2015. 20 с.

8. Сирота І.М. Право соціального забезпечення в Україні. Харків: Одисей, 2004. 384 с.

9. Шерстобоев О.В. Соціальний захист та соціальна безпека в аспекті господарської діяльності. *Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи*: тези доповіді VI Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 лют. 2016 р.). Київ: Національний авіаційний університет, 2016. Т. II. С. 329-331.

10. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22 жовт. 1993 р. № 3551-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 3022-IX. Ст. 426.

11. Гарасимів Т.З. Право соціального забезпечення України. (Загальна частина). Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2004. 240 с.

12. Сташків Б. Поняття права соціального забезпечення. *Право України* 2000. № 5. С. 24-26.

13. Гончаров А. Поняття соціального захисту. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10(166). С. 126-128.

14. Standing Guy. Social protection. *Development in Practice*. № 17(4). 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/263520433_Social_protection.

References

1. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28 cher. 1996 r. (iz zminamy z hidno z Zakonom Ukrayiny vid 8 cher. 2004 r. № 2222-IV). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 1996. № 30. St. 141.

2. Kryzhna V. Sotsialni prava hromadyan: sotsialnyu zakhyst ta sotsialne zabezpechennya. *Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy*: tezy dopovidi

Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 27 lyst. 2020 r.). Kharkiv, 2020. S. 218-219.

3. Danilina M. *Konstytutsiya Ukrainy ta sotsialnyy zakhyst naseleण्या. Sotsialni prava ta yikh zakhyst administratyvnyym sudom: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 4 ver. 2020 r.).* Kyiv, 2020. S. 25–29. URL: <https://rm.coe.int/materials-socialrights-2020/1680a165f8>.

4. Melnyk K. Sotsialno-pravovyy zakhyst pratsivnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav (problemy teorii ta praktyky): dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.05. Kharkiv, 2003. 202 s.

5. Bolotina N. Pravo lyudyny na sotsialne zabezpechennya v Ukraini: problema terminiv i ponyat. *Pravo Ukrainy*. 2000. № 4. S. 35-40.

6. Yaroshenko I. Orhanizatsiyno-pravovi formy sotsialnoho zakhystu lyudyny i hromadyanyna v Ukraini: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.05. Kyiv, 2006. 219 s.

7. Borychenko K. Sotsialnyy zakhyst simey z ditmy za zakonodavstvom Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.05. Nats. un-t «Odeska yurydychna akademiya». Odesa, 2015. 20 s.

8. Syrota I.M. Pravo sotsialnoho zabezpechennya v Ukraini. Kharkiv: Odisey, 2004. 384 s.

9. Sherstoboyev O.V. Sotsialnyy zakhyst ta sotsialna bezpeka v aspekti hospodarskoyi diyalnosti. *Pravova reforma v suchasnykh umovakh: dosyahnennya i perspektyvy: tezy dopovidi VI Mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 26 lyut. 2016 r.).* Kyiv: Natsionalnyy aviatsiynnyy universytet, 2016. T. II. S. 329-331.

10. Pro status veteraniv viyny, harantiyi yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22 zhovt. 1993 r. № 3551-XII. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*. 2023. № 3022-IX. St. 426.

11. Harasymiv T.Z. Pravo sotsialnoho zabezpechennya Ukraini. (Zahalna chastyna). Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennya», 2004. 240 s.

12. Ctashkiv B. Ponyattya prava sotsialnoho zabezpechennya. *Pravo Ukrainy*. 2000. № 5. S. 24-26.

13. Honcharov A. Ponyattya sotsialnoho zakhystu. *Pidpnyemstvo, hospodarstvo i pravo*. 2009. № 10(166). S. 126-128.

14. Standing Guy. Social protection. Development in Practice. № 17(4). 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/263520433_Social_protection.

SOCIAL DEFENCE OF CHILDREN SUFFERED IN THE RESULT OF MILITARY ACTIONS AND ARMED CONFLICTS: CONCEPT AND FEATURES

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mail: yulya.beluga@ukr.net

Purpose: to define a concept and the features of social defence of children suffered in the result of military actions and armed conflicts. **Methods:** formal-logical method, system analysis method, structural-functional method, historical and other research methods. **Results:** analysing the various scientific approaches, an author considers the essence and features of the categories «social defence» and «social security», defines a concept and the features of social defence of children suffered in the result of military actions and armed conflicts. **Discussion:** a legal discussion in the article is about the definition of a legal category for the designation of social defence of children suffered in the result of military actions and armed conflicts. It is justified that «social defence» is a concept that the most fully reflects the derived constituent elements: social security, social guarantees, social benefits, social adaptation and social rehabilitation.

Social defence of children is one of the main tasks of our state, because the level of their safety and comprehensive development is an indicator of the level of development of the country. In view of physical development, psychological state, age, life inexperience, children need legal and social protection in the first place. Recently, this issue deserves special attention, because our country is going through a period of war, so the issue of defending the rights and freedoms of children in conditions of armed aggression not only does not lose its relevance, but on the contrary, it is gaining more and more importance.

A problem of social defence of children in recent years has attracted the attention of many scientists, scientists, lawyers and, in connection with the events taking place in the state, has shaken human society, which has finally begun to realize a need for the increased attention to children in general, and to each child in particular, who suffered in the result of military actions and armed conflicts.

Determining the essence and features of social defence for children suffered in the result of military actions and armed conflicts acquires special relevance in the complex modern conditions, because social development and social defence are of the utmost importance for meeting needs and hopes all over the world. The very concept of «social protection» does not have a precise legal definition and needs further improvement.

In the laws and other normative legal acts of Ukraine, there is no definition of the concept of social defence of children in the result of military actions and armed conflicts.

The Constitution of Ukraine is the Basic Law on which the national legislation is based, a component of which is the legislation on social security. In accordance with the part 1 of Article 46 of the Constitution of Ukraine a concept «social defence» means «the right to security for citizens in case of total, partial or temporary loss of working capacity, loss of breadwinner, unemployment due to circumstances beyond their control, as well as in old age and in other cases determined for by the law».

Key words: social defence; social welfare; a child suffered in the result of military actions and armed conflicts; social risks; social assistance; social support; social guarantees.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2023